

บทที่ 1

บทนำ



ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศ คือ การนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ เช่น กำลังคน กำลังเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้และเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ประกอบกัน เพื่อให้บังเกิด ความเจริญก้าวหน้าตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ และในบรรดาทรัพยากรปัจจัยของการ พัฒนา ประเทศเหล่านี้ เมื่อพิจารณาจะพบว่า คน เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด (ดารา ทีปะปาล, 2533) ซึ่งแนวคิดการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) รัฐบาลได้เน้น " การพัฒนาคน " เป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาเพราะคนเป็นกลไก สำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนการพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมการพัฒนารัฐวิสาหกิจ, 2538) การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ นั้น สิ่งสำคัญคือจะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย เพราะการศึกษาหมายถึงกระบวนการ ทุกชนิดที่รวมกัน เพื่อจะทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ พัฒนาทัศนคติ พัฒนา พฤติกรรมอย่างอื่นที่จัดเป็นค่านิยมหรือคุณธรรมที่เป็นผลดี ให้เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่ บุคคลนั้นเป็นสมาชิก(Dictionary of Educationอ้างถึงในเชียรศรี วิจิตรสิริ,2530) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้มีพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า " การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพการพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว" (พระบรม ราโชวาท,2519อ้างถึงในเชียรศรี วิจิตรสิริ,2530) และศึกษานั้นจะต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และตลอดชีวิต จึงจะถือว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ (จุฬารัตน์ วันไชยธนวงศ์,2536) การศึกษาดตลอดชีวิตเป็นการประสมประสานการศึกษา 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน
2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย

ลักษณะสำคัญของการศึกษาดลอดชีวิตเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีลักษณะบูรณาการประสมประสานกิจกรรมทุกอย่างในชีวิตให้เกิดความพอดี จึงกล่าวสรุปได้ว่า การศึกษาดลอดชีวิตคือการศึกษาที่จัดให้โดยไม่จำกัด ระยะเวลาและสถานที่ เป็นการศึกษาที่ต้องการเป็นหลักในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มาก โดยไม่คำนึงถึงว่าจะจัดที่ไหน เมื่อไรและอย่างไรเพราะเป็นการศึกษาที่ไม่เน้นเฉพาะเนื้อหาทางวิชาการเท่านั้น แต่รวมถึงการศึกษาทางด้านอาชีพ การกินคืออยู่ดี การพัฒนาด้านการรักษายรักงาม การใช้วิจารณญาณ ในการตัดสินใจด้วย (อุดม เขยทิวงค์, 2534) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ต้องจัดให้มีการศึกษาคือกลุ่มประชาชนทั่วไปหรือกลุ่มชาวบ้านในชนบท เพื่อต้องการให้ชาวชนบทมีการพัฒนาถิ่นที่อยู่ มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัย การพัฒนาอาชีพ การปกครอง อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทให้ดีขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและประเทศชาติ เพราะหากชาวชนบทซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีความยากจนอยู่ประเทศชาติก็มิอาจพัฒนาไปได้ด้วยดี ดังนั้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวชนบทจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาอาชีพ พบว่าการพัฒนาชนบทในช่วงที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วประชาชนในชนบทยังมีฐานะยากจนอยู่ เนื่องจากการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม และขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศเป็นหลัก ผลผลิตที่ได้อยู่ในระดับต่ำทำให้ประชาชนไม่มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ การยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาอาชีพของประชาชนให้พออยู่พอกิน และมีรายได้เพิ่มขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ (ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ, 2534)

ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาอาชีพหลายหน่วยงาน เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และกรมการพัฒนาชุมชนก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพดังกล่าว ซึ่งนับว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญ เพราะเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทมากและมีหน้าที่หลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยตรงอยู่แล้ว ซึ่งการเน้นบทบาทหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนดังกล่าว เกิดขึ้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐ กล่าวคือ รัฐได้นำเอา " หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน " มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และระดมทรัพยากรธรรมชาติ และความร่วมมือของประชาชนในโครงการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่รัฐเน้นคือ การพัฒนาอาชีพ (ปธานี จูติวัฒนา, 2538)

ซึ่งจุดมุ่งหมายในการพัฒนาอาชีพของกรมการพัฒนาชุมชนคือ

1. เพื่อให้ประชาชนสามารถผลิตเพื่อการบริโภคอย่างเพียงพอ และที่เหลือจากการบริโภคให้สามารถดำเนินการทางธุรกิจ

2. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จัก และสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาอาชีพและรายได้ ตลอดจนความเป็นอยู่ของตนเอง (ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ, 2534)

เจ้าหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนที่ปฏิบัติงานอยู่ในหมู่บ้านตำบลร่วมกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิดก็คือ พัฒนาการ ซึ่งถือเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญในการร่วมมือกับชาวบ้านเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน เป็นที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานของสภาตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนี้พัฒนาการยังมีหน้าที่ให้การศึกษากับประชาชนให้เรียนรู้ปัญหาของตน และวางแนวทางแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักการทำงานกลุ่ม (อรุณ ดีทองอ่อน, 2535) กลุ่มบุคคลเป้าหมายของกรมพัฒนาชุมชนได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี อาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น ซึ่งในกลุ่มเป้าหมาย สตรี นับว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญ เพราะสตรีคือกลุ่มพลังที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาขึ้นในชุมชน ในอดีตสตรีถูกมองข้ามความสำคัญไปว่ามีความรับผิดชอบน้อยกว่าชาย จึงมักเปรียบเทียบกันว่า “ชายคือช้างเท้าหน้า สตรีคือช้างเท้าหลัง” ในสภาพสังคมปัจจุบันนี้ สตรีได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำทางสังคมมากขึ้น การส่งเสริมให้สตรีมีบทบาท และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จะส่งผลไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ (ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ, 2534) ซึ่งแนวทางในการพัฒนาสตรีนั้นกรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินงานพัฒนาสตรีชนบทตั้งแต่ พ.ศ. 2505 โดยยึดแนวนโยบายจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาสตรีระยะยาว และนโยบายของกระทรวงมหาดไทยเป็นหลักในการพัฒนาสตรี ดังนี้

1. ส่งเสริมบทบาทของการเป็นแม่บ้าน
2. ส่งเสริมให้สตรีใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
3. ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม โดยการประกอบอาชีพเสริมรายได้ให้กับครอบครัว
4. พัฒนาศักยภาพของสตรี โดยการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรีทุกระดับ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2538) ซึ่งในการดำเนินการส่งเสริมอาชีพสตรีนั้น พัฒนาการได้ร่วมมือกับองค์กรสตรีในระดับต่าง ๆ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ความรู้ และทักษะในการผลิต การตลาด ตลอดจนการสนับสนุนในด้านการลงทุน โดยจะมีการฝึกอบรมกลุ่มอาชีพขั้นพื้นฐานให้ความรู้เพิ่มพูนทักษะในการผลิต การจัดการและการตลาด ส่งเสริมอาชีพกลุ่มสตรีด้านการดำเนินธุรกิจขนาดเล็ก และการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ กลุ่มเป้าหมายสตรีในระดับหมู่บ้านนั้นจะมีทั้งสตรีเยาวชนที่ไม่

ได้ศึกษาต่อ สตรีโสดที่ทำงานแล้วและยังไม่ได้ทำงาน รวมทั้งสตรีที่เป็นแม่บ้าน ซึ่งจะเรียกกัน โดยทั่วไปว่า กลุ่มแม่บ้าน ดังนั้นเวลาที่จะจัดฝึกอบรมอาชีพก็จะเป็นเวลาที่แม่บ้านไม่ได้ทำงานหลักคือการทำงาน ทำไร่ ประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในช่วงเวลาอื่นก็จะเป็นการให้ความรู้ด้านอาชีพในเรื่องต่าง ๆ แต่อาจไม่ได้มารวมกลุ่มเพื่อฝึกอบรม

จังหวัดสุพรรณบุรี ก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และจะมีช่วงที่สตรีมีเวลาว่าง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจึงได้จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมอาชีพสตรีเพื่อสนองนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชนที่ต้องการให้สตรีใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพเสริมหารายได้ให้กับครอบครัว อีกทั้งในจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนรวมทั้งสตรีตั้งอยู่ในจังหวัดหลายหน่วยงาน เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตกตอนบน ซึ่งมีหน้าที่พัฒนาฝีมือแรงงานต่าง ๆ และการพัฒนาอาชีพในชนบท และยังมีศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8 จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เป็นแกนกลางให้การส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในภูมิภาค โดยร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน ในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งก็รวมทั้งงานพัฒนาอาชีพด้วย จะเห็นได้ว่ามีหลาย ๆ หน่วยงานในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาอาชีพ และกรมการพัฒนาชุมชนก็ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานเหล่านี้เพื่อการพัฒนาอาชีพสตรีด้วย จึงน่าจะมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการให้ความรู้ด้านอาชีพแก่สตรี เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาอาชีพสตรีต่อไป ประกอบกับจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นเป็นจังหวัดที่มีเขตพื้นที่ติดต่อกับหลายจังหวัด หากได้มีการส่งเสริมในเรื่องของการพัฒนาอาชีพ ก็จะทำให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่ดี และจากการสัมภาษณ์พัฒนากรในแต่ละอำเภอเกี่ยวกับการดำเนินการเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมอาชีพสตรีพบว่ามีการจัดใน 3 ลักษณะต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมอาชีพสตรี โดยการจัดฝึกอบรมในช่วงที่สตรีว่างจากการทำอาชีพหลัก ในเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ลักษณะการจัดคือพัฒนากรจะสำรวจความต้องการความสนใจด้านอาชีพของสตรีในหมู่บ้านเบื้องต้น หรือศึกษาอาชีพที่คิดว่าน่าสนใจและสามารถทำการฝึกอบรมได้ จากนั้นก็จะทำการรวบรวมจัดทำเป็นเมนูอาชีพ (รายการเกี่ยวกับอาชีพ) พัฒนาการก็จะประสานงานกับคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน (กพสม.) นำไปให้สตรีในหมู่บ้านเลือกตามความสนใจแล้วเขียนใบสมัคร โดยจะต้องมีกลุ่มผู้สมัครไม่น้อยกว่า 15 คนในหนึ่งโครงการ โครงการที่น่าสนใจและสามารถดำเนินการฝึกอบรมได้ จะถูกคัดเลือกเข้าในแผนพัฒนาตำบล เพื่อจัดทำโครงการของงบประมาณแล้วจัดฝึกอบรมตามแผนของโครงการ ในการฝึกอบรมนี้

อาชีพใดที่พัฒนากรมีความรู้ ความสามารถก็จะเป็นผู้อบรมให้ หากเป็นอาชีพที่พัฒนากรไม่มี ความรู้ ก็จะมีวิทยากรจากหน่วยงานอื่นมาอบรมให้ เช่น เกษตรตำบล หรือ สถาบันพัฒนาฝีมือ แรงงาน เป็นต้น ในการจัดการฝึกอบรมนั้นพัฒนากรก็จะประสานงานกับวิทยากรในด้านต่างๆ ส่วนสถานที่ฝึกอบรมก็จะใช้บ้านประธานสตรีทสม. สภาตำบล หรือศูนย์ฝึกอาชีพในตำบล

2. การเพิ่มพูนประสิทธิภาพหรือการฝึกอาชีพขั้นสูง เป็นลักษณะโครงการต่อเนื่อง จากการฝึกอาชีพขั้นพื้นฐานที่เคยอบรมมาแล้ว แต่เพิ่มทักษะให้สูงขึ้น เช่น การใช้เครื่องมือและ อุปกรณ์ในการตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งจะมีวิทยากรมาแนะนำให้ความรู้ในการใช้เครื่องมือเหล่านี้ เพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้น

3. การส่งเสริมอาชีพเดิม คือ การแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ และการตลาด ซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับสินค้าที่ผลิตนั้นจัดจำหน่ายไม่ได้ ก็จะดำเนินการหาตลาดให้

แต่ปัญหาที่พบ คือ การเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมอาชีพสตรีไม่ประสบผลสำเร็จเท่า ที่ควร สาเหตุเนื่องมาจากสตรีที่เข้ารับการอบรมเป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของอายุ ความสามารถในการเรียนรู้ กลุ่มแม่บ้านมีวุฒิการศึกษาน้อยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้น ประถมศึกษาหรือบางคนไม่ได้เข้ารับการศึกษเลย ทำให้การเผยแพร่ความรู้ของพัฒนากรไปสู่ กลุ่มแม่บ้านประสบปัญหาในเรื่องของการสื่อสาร

ส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ ในการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพในลักษณะของการ ฝึกอบรมนั้น ส่วนใหญ่พัฒนากรจะใช้สื่อบุคคล คือ วิทยากรเป็นหลัก ซึ่งส่วนมากจะใช้วิธีการ บรรยายและการสาธิตแล้วให้ฝึกปฏิบัติ และพบว่าเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมมีน้อย เพราะในการจัด การฝึกอบรมนั้น จะใช้วิธีการให้กลุ่มแม่บ้านมารวมกลุ่มกัน ซึ่งประสบปัญหาเกี่ยวกับความไม่ สะดวกในการมารวมกลุ่มกันของกลุ่มแม่บ้าน คือ มีเวลาน้อย ดังนั้นเวลาที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ จึงมีน้อย อีกทั้งตัววิทยากรก็ไม่สามารถที่จะถ่ายทอดหรือให้การฝึกอบรมได้ตลอดจนเกิดทักษะได้ เพราะวิทยากรไม่มีเวลาเพียงพอรวมทั้งไม่สะดวกในการเดินทางมาฝึกอบรม จากปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าควรมีการปรับปรุงการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มแม่บ้าน โดยในการเผยแพร่ควรมีการนำสื่อมาใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น อันจะทำให้การเผยแพร่ความรู้ นั้น เป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพ ได้แก่ สื่อบุคคล คือวิทยากรหรือพัฒนากร วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเผยแพร่ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ อุปกรณ์เครื่องฉายและเครื่องเสียง เป็นต้น

สื่อ (Media) หมายถึงตัวกลางที่ใช้ในการสื่อความหมาย เป็นตัวกลางที่ช่วยถ่ายทอด ข่าวสาร เนื้อหาสาระ ความรู้ต่าง ๆ จากผู้ส่งไปสู่ผู้รับ เช่น การส่งความรู้จากครูไปสู่นักเรียน

ถ่ายทอด ข่าวสารจากรัฐไปสู่ประชาชน (ปรีชา เนาร์เย็นผล,2534) สื่อศึกษานับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับสถาบันการศึกษาและสำหรับสังคมทั่วไป เนื่องจากสื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้ ความคิดศิลปวิทยา เทคโนโลยี ความชำนาญ วัฒนธรรมจากครูผู้ให้ความรู้ หรือจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้ชำนาญการไปยังนักศึกษาผู้เรียน และประชาชนทั่วไป ทั้งในเมืองและชนบทการใช้สื่อการศึกษาที่เหมาะสมและกว้างขวางอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้สามารถขยายโอกาสทางการศึกษาในด้านต่างๆให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น และสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้รวดเร็วขึ้น (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา,2531อ้างถึงในรัตนา พุ่มไพศาล,2534) ดังนั้นสื่อที่จะเป็นตัวนำหรือถ่ายทอดความรู้ไปยังประชาชน กลุ่มเป้าหมาย จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างมาก หน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้พยายามพัฒนาคุณภาพของสื่อและการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับกิจกรรมของตน (สุวิทย์ รุ่งตระกูลรัตน์,2532) จากความสำคัญของสื่อเพื่อการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสื่อมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการเผยแพร่ความรู้ดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
2. ประหยัดเวลาในการเรียนการสอน
3. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี และเข้าใจเรื่องต่างๆตรงกัน
4. สร้างความสนใจให้กับผู้เรียน
5. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล (เขียวศรี วิจิตรศรี,2530)

สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพนั้น พัฒนาการก็จะเลือกใช้ตามความเหมาะสมของโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์การใช้สื่อของพัฒนากรในแต่ละอำเภอ ตามขอบเขตของสื่อที่ใช้ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนทั่วไป มีสื่อที่ใช้กันอยู่ในหน่วยงานต่างๆของรัฐและเอกชน (บุญสม นาวานุเคราะห์และปรีชา เนาร์เย็นผล,2534) ซึ่งได้แก่

1. สื่อบุคคล ได้แก่ บุคคลที่ให้การเผยแพร่ความรู้ โดยการไปสาธิตหรือการแนะนำ ได้แก่ วิทยากร
2. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารใบงาน ไปสเตอร์ แผนภูมิ แผ่นพับ รูปภาพ
3. สื่อโสตทัศนอุปกรณ์ ได้แก่ แผ่นโปร่งใส วีดิทัศน์
4. สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง
5. สื่อหอกระจายข่าว ได้แก่ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน

6. สื่อที่เป็นของจริงและของจำลอง จะจัดทำขึ้นเพื่อใช้กับกิจกรรมการแสดงต่างๆ เช่น การสาธิต การแสดงนิทรรศการ การฝึกอบรม

7. สื่อพื้นบ้าน เป็นสื่อในลักษณะบันเทิง ได้แก่ การแสดงการละเล่นต่าง ๆ เช่น ลิเก ลำตัด อีแซว ฯลฯ

สื่อแต่ละประเภทมีความเหมาะสมในการใช้งานแตกต่างกัน ในการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบประเภททักษะอาชีพ จะต้องมีการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งมีปัจจัยในการเลือกใช้สื่ออยู่หลายประการ ได้แก่ รายละเอียดเกี่ยวกับจุดเด่นและข้อจำกัดของสื่อแต่ละชนิด สภาพพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย ประเภทของกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม จำนวนของกลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ระยะทางระหว่างผู้จัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย งบประมาณ บุคลากรของหน่วยงานผู้จัด และสภาพทั่วไปของชุมชนของกลุ่มเป้าหมาย (สุรกุล เชนอบรมและสุมาลี สังข์ศรี, 2534)

สื่อจึงมีความสำคัญต่อการเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมอาชีพสตรีแต่จากการสัมภาษณ์ สตรีผู้เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพพบว่า ในการฝึกอบรมไม่ได้ฝึกปฏิบัติเท่าใดนัก เพราะอุปกรณ์ที่จะใช้ฝึกปฏิบัติไม่เพียงพอ มีเอกสารประกอบเพื่อทบทวนน้อย และการเว้นช่วงการฝึกทำให้ไม่เกิดความชำนาญ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การฝึกอบรมไม่ประสบผล และจากการสัมภาษณ์ ทัศนากกรในแต่ละอำเภอเมืองต้นก็ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกัน คือ ในการจัดฝึกอบรมอาชีพสตรีนั้น มีการใช้สื่อประกอบการฝึกอบรมน้อย สื่อที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสื่อบุคคล คือวิทยากรเป็นหลัก โดยวิทยากรจะบรรยายและสาธิตแล้วให้ผู้เข้ารับการอบรมฝึกปฏิบัติ แต่ในบางครั้งประสบปัญหาถ้าจำนวนผู้เข้ารับการอบรมมีมาก สื่อที่จะใช้ฝึกปฏิบัติมีปริมาณไม่เพียงพอ ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นเอกสารประกอบนั้น มักไม่ได้จัดทำหรือจัดทำน้อยทำให้ไม่เพียงพอกับจำนวนกลุ่มแม่บ้าน ส่วนสื่อโสตทัศนูปกรณ์ต้องยืมจากหน่วยงานอื่น และในการนำไปใช้ประสบปัญหาในเรื่องของการขนย้าย หรือสถานที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้สื่อเหล่านี้ และไม่มีกาประเมินผลเรื่องสื่ออย่างชัดเจน มักใช้วิธีการสอบถาม ทำให้ขาดข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อ นอกจากนี้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวทัศนากกรเองคือ ได้รับการฝึกทักษะในการผลิตและการใช้สื่อโดยมีการฝึกอบรมในระดับเขตปิลละ 1 ครั้ง อำเภอละ 1 คน ทำให้ไม่มีทักษะเพียงพอในการผลิตและการใช้ จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อมีความสำคัญต่อการเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมอาชีพสตรี แต่ในการดำเนินการนั้น ทัศนากกรผู้ทำหน้าที่ยังมีการใช้สื่อน้อย และประสบปัญหาในการใช้สื่อในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุให้การเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมอาชีพสตรีดังกล่าวข้างต้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่า พัฒนาการในฐานะเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้าน มีสภาพและปัญหาในเรื่องของการใช้สื่อแต่ละประเภท และมีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับขั้นตอนและกิจกรรมการใช้สื่อ มีการสนับสนุนช่วยเหลือหรือการประสานงานกับหน่วยงานอื่นอย่างไร รวมทั้งมีความต้องการให้มีการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมอาชีพสตรีอย่างไร กลุ่มแม่บ้านในฐานะผู้ได้รับการเผยแพร่มีความคิดเห็นในเรื่องของสภาพและปัญหา รวมทั้งความต้องการใช้สื่ออย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาสื่อเพื่อการเผยแพร่และมีกรอบส่งเสริมอาชีพสตรี สำหรับกรรมการพัฒนา-ชุมชนหรือหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้แก่กลุ่มแม่บ้านในลักษณะใกล้เคียงกัน อันจะทำให้การเผยแพร่ความรู้และการส่งเสริมอาชีพสตรีประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการสนับสนุนนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการวิจัยด้านการพัฒนาสตรี คือ การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพสตรี เพราะหากการส่งเสริมอาชีพสตรีประสบผลสำเร็จ ก็จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนากรสำหรับกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาความต้องการเกี่ยวกับใช้สื่อเพื่อประกอบการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนากรสำหรับกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนากรสำหรับกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี

คำถามในการวิจัย

1. สภาพการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนากรสำหรับกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรีนั้น มีระดับการใช้ แหล่งที่มา และมีสภาพการปฏิบัติเกี่ยวกับกิจกรรมการใช้สื่ออย่างไร
2. พัฒนาการและกลุ่มแม่บ้านมีความต้องการให้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพอย่างไร
3. พัฒนาการประสบปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพในเรื่องใด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ พัฒนาการและกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี

2. การศึกษาสภาพ ความต้องการและปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนาการสำหรับกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรีนั้น ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อแต่ละประเภทและศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนกิจกรรมการใช้สื่อ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การศึกษาเกี่ยวกับการใช้และไม่ใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพ ได้ใช้กรอบของสื่อที่ใช้ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 7 ประเภท (บุญส่ง นาวานุเคราะห์ และปรีชา เนาว์เย็นผล, 2534) ได้แก่

1. สื่อบุคคล คือ วิทยากร, ครูฝึก
2. สื่อสิ่งพิมพ์ คือ เอกสารใบงาน, ไปสเตอร์/แผนภูมิ/แผ่นพับ, รูปภาพ/รูปถ่าย
3. สื่อโสตทัศนอุปกรณ์ คือ แผ่นโปร่งใส วิทยทัศน์
4. สื่อมวลชน คือ วิทยุกระจายเสียง
5. สื่อหอกระจายข่าว คือ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน
6. สื่อของจริง/ของจำลอง คือ วัสดุของจริงหรือของจำลองที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพ

แพร่ความรู้ด้านอาชีพ

7. สื่อพื้นบ้าน คือ การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น ลำตัด, เพลงอีแซว

2.2 การศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนและกิจกรรมการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพนั้น ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

2.2.1. การใช้สื่อ ได้แก่ การวางแผน, การเตรียมการ, การนำเสนอ, การประเมินผล, การจัดเก็บ/บำรุงรักษา

2.2.2. การสนับสนุนช่วยเหลือ

2.2.3. การประสานงานกับหน่วยงานอื่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับพัฒนาการ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบตรวจสอบรายการ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มแม่บ้าน เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

ชุดที่ 3 แบบสังเกตเกี่ยวกับลักษณะสื่อและลักษณะการใช้สื่อ

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ การสังเกตมีข้อจำกัด เนื่องจากช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลนั้น กำลังเกิดอุทกภัย บางอำเภอไม่ได้จัดฝึกอบรมอาชีพ ทำให้ไม่สามารถสังเกตเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ได้ครบถ้วน ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีสอบถามจากกลุ่มแม่บ้านประกอบการสังเกต

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

สภาพ หมายถึง สภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนากรสำหรับกลุ่มแม่บ้าน

ความต้องการ หมายถึง ความประสงค์ของพัฒนากรที่จะให้มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้าน

ปัญหา หมายถึง เรื่องที่เป็นอุปสรรคซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อ การสนับสนุนช่วยเหลือรวมทั้งการประสานงาน ที่มีผลทำให้การใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนากรสำหรับกลุ่มแม่บ้านไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย

การใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ หมายถึง การนำสื่อไปใช้ในการให้ความรู้ การให้คำแนะนำและการฝึกอบรมด้านอาชีพแก่กลุ่มแม่บ้านของพัฒนากร

สื่อ หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ในการถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพจากพัฒนากรไปสู่กลุ่มแม่บ้าน ซึ่งในงานวิจัยหมายถึง วิทยากร เอกสารใบงาน โปสเตอร์/แผนภูมิ/แผ่นพับ รูปภาพ/รูปถ่าย แผ่นโปร่งใส วีดิทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หอกระจาย-ข่าว ของจริง/ของตัวอย่าง และการละเล่นพื้นบ้าน

ความรู้ด้านอาชีพ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ส่งเสริมให้กับกลุ่มแม่บ้านในเรื่องอาชีพขั้นพื้นฐาน การเพิ่มพูนทักษะในด้านการผลิต การจัดการ การตลาด การพัฒนารูปแบบ และผลิตภัณฑ์

พัฒนากร หมายถึง ข้าราชการของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยที่ปฏิบัติงานอยู่ในหมู่บ้านตำบล และเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มแม่บ้าน หมายถึง กลุ่มสตรีในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาและกลุ่มสตรีชาวบ้านที่สนใจเข้ารับการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพซึ่งพัฒนากรเป็นผู้ดำเนินการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบสภาพการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพของพัฒนากรสำหรับกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. ทราบความต้องการและปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงสื่อ และการผลิตสื่อเพื่อให้การเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาการเผยแพร่ความรู้ของพัฒนากรในจังหวัดสุพรรณบุรีให้สามารถเผยแพร่ความรู้ด้านอาชีพให้แก่กลุ่มแม่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย